

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 9 marca 2021 r., wydanym w sprawie z wniosku M. H. z udziałem Skarbu Państwa – Prezydenta Miasta Ł. o ustanowienie kuratora spadku po M. K. (1) w przedmiocie zatwierdzenia sprawozdania kuratora oraz wniosku uczestnika postępowania o zmianę kuratora spadku, Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi zatwierdził sprawozdanie kuratora spadku po M. K. (1) M. H. za rok 2019, oddalił wniosek o zmianę kuratora i ustalił, że każdy z uczestników ponosi koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie.

Apelację od tego orzeczenia złożył uczestnik postępowania, zaskarżając je w zakresie rozstrzygnięcia odmawiającego zmiany kuratora oraz dotyczącego kosztów postępowania, wnosząc o jego zmianę poprzez zmianę osoby kuratora na Miasto Ł. lub osobę fizyczną wskazaną przez Skarb Państwa oraz przez zasądzenie od dotychczasowego kuratora spadku na rzecz skarżącego zwrotu kosztów postępowania, ewentualnie o uchylenie tego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji, a także o zasądzenie kosztów postępowania odwoławczego według norm przepisanych. Zaskarżonemu postanowieniu zarzucono naruszenie art. 667 § 1 k.p.c. poprzez jego nieprawidłową wykładnię i niewłaściwe zastosowanie wskutek przyjęcia, że kurator nie miał obowiązku ustalania spadkobierców spadku. Zdaniem apelującego, kurator twierdził wcześniej, że spadkobiercami M. K. (1) są wyłącznie dzieci jednego z jej synów i dopiero przedłożenie przez Skarb Państwa drzewa genealogicznego rodziny spadkodawczyni spowodowało podjęcie przez kuratora działań zmierzających do ustalenia rzeczywistego kręgu spadkobierców.

W odpowiedzi na apelację kurator spadku wniósł o jej oddalenie i zasądzenie na swoją rzecz od apelującego zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna i stanowi jedynie chybioną polemikę z pozytywną oceną wykonywania obowiązków kuratora przez M. H. dokonaną przez Sąd I instancji.

Art. 667 § 1 i 2 zd. I k.p.c. stwierdza, że kurator spadku powinien starać się o wyjaśnienie, kto jest spadkobiercą i zawiadomić spadkobierców o otwarciu spadku, a ponadto zarządza majątkiem spadkowym pod nadzorem sądu spadku, przy czym zakres jego czynności zarządczych określa art. 935-936 k.p.c. w związku z art. 667 § 2 zd. II k.p.c. W myśl art. 931 § 2 k.p.c. w związku z art. 667 § 2 zd. II k.p.c., jeżeli prawidłowe sprawowanie zarządu tego wymaga, sąd zwolni kuratora z jego obowiązków i ustanowi innego kuratora. Oznacza to, że zasadniczą przesłanką zasadności wniosku o zmianę zarządcy jest nieprawidłowe wykonywanie obowiązków związanych z zarządem przez dotychczasowego zarządcę.

Odnosząc się do podnoszonych w apelacji argumentów, stwierdzić trzeba, że niezrozumiałą jest wywód skarżącego, iż w sprawie niniejszej powinno się analizować prawidłowość wykonywania obowiązków przez kuratora, poczynwszy od roku 2006, czyli także okres czas, w jakim stanowisko to zajmował kurator poprzednio ustanowiony. Nie odnosząc się do merytorycznej trafności zarzutów pod adresem działań i zaniechań poprzedniego kuratora, należy uznać, że trudno sobie wyobrazić, by nawet ewentualna zupełna bierność i lekceważenie obowiązków przez poprzedniego kuratora mogły stanowić okoliczności uzasadniające zwolnienie z obowiązków kuratora obecnego, który sprawuje swoją funkcję od 2013 roku. Po drugie, dostrzec należy, że M. H. wykonuje należycie swe obowiązki związane z bieżącymi czynnościami zwykłego zarządu – czego dowodem jest regularne składanie przez niego szczegółowych sprawozdań z zarządu oraz zatwierdzanie ich (bez wyjątku) przez sąd spadku – i odnotować, że w razie potrzeby zwracał się do sądu o zezwolenie na konieczne w jego ocenie czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu. Zarzuty apelującego koncentrują się wokół rzekomego niedokładania wystarczającej staranności przez kuratora przy poszukiwaniu spadkobierców, którzy mogliby spadek objąć, jednak tej oceny pracy kuratora Sąd odwoławczy nie podziela. Oczywiście drogą ustalenia spadkobierców jest przeprowadzenie postępowania o stwierdzenie nabycia

przedmiotowego spadku, jednak jasne jest, że w realiach rozpoznawanej sprawy jest to zadanie niezwykle trudne. M. K. (1) zmarła wiele lat temu, co oznacza, że dla przeprowadzenia postępowania spadkowego w chwili obecnej konieczne jest odnalezienie wielu jej bardzo już dalekich zstępnych, przy czym dodatkową i niebagatelną trudnością jest fakt, że znaczna część rodziny spadkodawczyni zginęła podczas Zagłady, pozostali przy życiu krewni wyjechali po wojnie z Polski, a ich potomkowie rozproszeni są obecnie po całym świecie – jak wynika z dotychczasowych ustaleń kuratora przedstawianych w składanych sprawozdaniach, chodzi m.in. o Wielką Brytanię, Stany Zjednoczone, Nową Zelandię i Meksyk. W takiej sytuacji znacząco jest też utrudnione odszukanie i pozyskanie dokumentów niezbędnych dla przeprowadzenia postępowania spadkowego, przede wszystkim aktów stanu cywilnego, gdyż część z nich została sporządzonych przed II Wojną Światową, część znajduje się za granicą, a część aktów zgonu nie została sporządzona w ogóle i konieczne jest przeprowadzenie odrębnych postępowań w przedmiocie uznania danej osoby za zmarłą. Kurator niezwłocznie po ustanowieniu przyłączył się do toczącego się wówczas postępowania spadkowego, jednak nie udało mu się przedstawić dokumentów pozwalających Sądowi na wydanie orzeczenia merytorycznego i postępowanie zostało umorzone.

Autor apelacji zarzuca kuratorowi, że nie miał on wówczas wiedzy o istnieniu innych dzieci M. K. (1) poza M. K. (2) i koncentrował się na próbach ustalania personaliów i adresów jedynie zstępnych M. K. (2) jako potencjalnych uczestników postępowania spadkowego i osób, którym obecnie przysługują prawa do spadku, nie przedstawia jednak żadnych argumentów, z których mogłoby wynikać, że w istocie było to przejawem niedołożenia należytej staranności przez kuratora. Nienależyta staranność polega na niewywiązaniu się z nałożonych obowiązków, pomimo tego, że zobowiązany miał realne możliwości w tym zakresie – jednak skarżący ani w swym wniosku, ani też w apelacji, nie wskazał jakichkolwiek faktycznych działań zmierzających do ustalenia innych spadkobierców, których dokonania kurator zaniedbał, choć mógł je przedsięwziąć i które pozwoliłyby zadośćuczynić spoczywającemu na nim obowiązkowi. Kurator bezsprzecznie wiedział, że M. K. (1) miała jeszcze czworo innych dzieci, jednak zdawał sobie też sprawę z tego, że zostały one postanowieniem sądowym uznane za zmarłe przed spadkodawczynią. W ocenie Sądu II instancji niedokonanie skutecznych ustaleń co do istnienia innych dzieci spadkodawczyni, czy też zstępnych tych jej dzieci, których istnienie było kuratorowi znane, nie może być w okolicznościach rozpoznawanej sprawy uznane za efekt niestarannego wykonywania spoczywających na kuratorze obowiązków. Dostrzec warto, że w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, jakie zostało wszczęte później przez kuratora i toczyło się przed Sądem Rejonowym dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi pod sygnaturą akt II Ns 1372/17, indagowana była przez Sąd w tej samej kwestii prawnuczka spadkodawczyni – a przed nią jeszcze prawnuk spadkodawczyni w sprawie II Co 72/17 tego samego Sądu – i oni również umieli wskazać tylko pięcioro jej dzieci i nie mieli żadnych informacji o zstępnych tych dzieci (k. 499 akt sprawy niniejszej). Nie są więc zgodne z prawdą twierdzenia apelującego, że T. H. potwierdziła „(...) fakt istnienia licznych spadkobierców Pani M. K. (1), a zatem również zaniechań w tym zakresie kuratora spadku (...)”, gdyż w rzeczywistości wymieniała ona wyłącznie następców prawnych M. K. (2), a o innych dzieciach spadkodawczyni, a tym bardziej o ich zstępnych, nie miała jakichkolwiek wiadomości. Nie ulega wątpliwości, że znacząco więcej trudności z pozyskaniem tych danych miał kurator i nie sposób czynić mu zarzutu niedołożenia należytej staranności nawet w wypadku, jeśli w ciągu kilku lat nie odniósł sukcesu na tym polu.

W 2017 r. kurator doprowadził do złożenia zapewnienia spadkowego przed sądem przez jednego z dalszych zstępnych M. K. (1), zgromadził znacznie większą ilość dokumentów przydatnych w postępowaniu spadkowym i wszczął – jak już wspomniano – kolejne postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po M. K. (1) i po jej potencjalnych, znanych mu, spadkobiercach, co zmierzało do ustalenia aktualnego stanu prawnego majątku spadkowego poddanego kurateli. Z treści złożonego wniosku o stwierdzenie nabycia spadku, którego odpis znajduje się w aktach niniejszej sprawy jako załącznik do sprawozdania za rok 2017 (k. 210-221), wynika, że do wniosku załączona była bogata dokumentacja składająca się z aktów stanu cywilnego, także w sporządzonych obcych językach i pozyskanych za granicą, oraz innych dowodów mogących uprawdopodobnić okoliczności istotne dla treści przyszłego rozstrzygnięcia. Ujawnienie przez Skarb Państwa w 2019 r. istnienia trojga nieznanych dotąd dzieci M. K. (1) oraz trojga jej dalszych zstępnych, a także małżonków niektórych dzieci spadkodawczyni, otworzyło przed kuratorem nowe możliwości przy podejmowaniu działań zmierzających do ustalenia osób, którym obecnie przysługują prawa do poddanego kurateli spadku, ale także

radycznie zwiększyło zakres koniecznych działań, gdyż znacząco wzrosła liczba osób, które należało odnaleźć, po uprzednim zgromadzeniu dokumentów pozwalających na ustalenie ich istnienia, personaliów i adresów.

Sprawozdania i pisma procesowe składane przez kuratora do sądu w kolejnych latach wskazują na to, że możliwe do podjęcia działania w tym zakresie zostały podjęte i prowadzą do wymiernych efektów. W kwietniu 2020 r. kurator pozyskał akty urodzenia trojga wcześniej nieznanymi dziećmi spadkodawczyni, zwrócił się do właściwych urzędów i archiwów o wydanie aktów zgonu tych osób (lub zaświadczeń o ich braku), a następnie wystąpił do Sądu o uznanie tych osób za zmarłe. Podjął także poszukiwania aktów małżeństwa tych dzieci spadkodawczyni, które miały małżonka i zmarły przed nim, udało mu się ustalić, że córka M. K. (1) S. B. przeżyła wojnę i wyjechała do Meksyku, jak również że przeżył wojnę i wyjechał do Meksyku były mąż spadkodawczyni wraz z drugą żoną, który wprawdzie nie należy do kręgu spadkobierców ustawowych M. K. (1), jednak mógł być spadkobiercą któregoś z dziedziczących po niej dzieci, o ile zmarło bez pozostawienia zstępnych. W roku 2021 kurator ustalił, że S. B. nie miała dzieci z pierwszym mężem, zmarła w Meksyku i pozostawiła tam drugiego męża, który również zmarł w Meksyku, zaś jego z kolei następcą prawnym jest jego druga żona, która też obecnie już nie żyje (zmarła w N.) oraz złożył wniosek o uchylenie postanowienia sądowego uznającego S. B. za zmarłą i uzyskał prawomocne orzeczenie. W tymże roku wydane zostały też i uprawomocniły się orzeczenia o uznaniu za zmarłych trojga nieznanymi do roku 2019 dzieci M. K. (1), a kurator prowadził w Meksyku czynności zmierzające do ustalenia daty i miejsca zgonu jej ojca oraz zwrócił się do konsulatu RP w Z. o odszukanie aktu urodzenia jednego ze znanych wnuków spadkodawczyni. W 2022 r. kuratorowi udało się odnaleźć w Meksyku akt zgonu ojca M. K. (1).

Zgodzić się należy z autorem apelacji, że podstawowym zadaniem kuratora spadku – obok bieżącego zarządu majątkiem spadkowym – jest poszukiwanie spadkobierców, którzy mogliby spadek objąć, jednak nie można się zgodzić z jego tezą o bierności kuratora ustanowionego w sprawie niniejszej. Trudności, jakie w przedstawionych wyżej okolicznościach sprawy, napotyka kurator przy ustalaniu personaliów i adresów tych osób oraz gromadzeniu dokumentacji niezbędnej dla ewentualnego wykazania ich praw do spadku, są bezsprzecznie ogromne, jednak kurator podejmuje w tym zakresie takie działania, jakie leżą w kręgu jego możliwości, ustalając kolejne fakty oraz pozyskując niezbędną dokumentację na ich poparcie, zarówno poprzez zwracanie się do instytucji (przede wszystkim zagranicznych) archiwizujących dokumenty, jak i wszczynając odpowiednie postępowania przed sądami polskimi. Skarżący stawia pytanie, jakie właściwie czynności były podejmowane przez M. H. w czasie sprawowania przez niego funkcji kuratora i zarzuca, że nie kurator na podejmowanie takich czynności nie wskazywał, jednak odpowiedź na to pytanie przedstawiona została powyżej i zaczerpnięta jest z akt postępowania, gdzie mógł odnaleźć ją także sam apelujący. Opisanego postępowania kuratora w zakresie czynności zmierzających do odnalezienia spadkobierców M. K. (1) nie można uznać za „wieloletnie niewywiązywanie się z jego obowiązków”, a jego działania należy ocenić jako podejmowane z należytą starannością i realizujące kolejne etapy na drodze do zamierzonego celu. Sąd meriti słusznie uznał zatem, że zarząd sprawowany jest prawidłowo, a zatem dla zapewnienia dalszej jego prawidłowości nie jest konieczna zmiana osoby kuratora. Zaskarżone rozstrzygnięcie jest w pełni trafne, wobec czego Sąd II instancji oddalił apelację na podstawie art. 385 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.